
Plánovaný porod doma bych dobrovolně nikdy nevedl. Nejsem blázen.

U plánového domácího porodu bych dobrovolně nikdy neasistoval. Nejsem blázen.

Antonín Doležal patří k nejvýznamnějším českým porodníkům dvacátého století. Za svůj celoživotní přínos na tomto poli před měsícem obdržel od prezidenta medaili Za zásluhy I. stupně. Jak sám tvrdí, vždy nahlížel na svět očima přírodovědce, proto odmítá jakoukoli ideologii. Ani v devadesáti letech nezahálí, vyučuje anatomii na FTVS UK.

Jak se přihodí, že se kluk dospívající za války rozhodne stát mikrobiologem? Inspirovaly vás knížky nebo někdo z okolí?

Ovlivnila mě kniha Paula de Kruifa *Bojovníci se smrtí* a také mi svou dynamikou, optimismem a přehledem imponoval náš rodinný lékař profesor Kubelka. Takže úplně na začátku jsem chtěl být lékařem. Řekli jsme si to zhruba ve třinácti letech jako velké tajemství s kamarádem Václavem Jiráskem, což byl vnuk Aloise Jiráka a později vynikající gastroenterolog. Podle knížky Ferdinanda Herčíka *Mladý biolog* jsme spolu mydlili jeden pokus za druhým.

Jak jste k nim sehnali vybavení?

Snadno a nebylo toho třeba tolik. Petriho misky, zkumavky i chemikálie se daly koupit, plyn jsme měli doma. Pamatuji si, jak jsme podle článku z časopisu *Vesmír* zkoušeli za války vyrobit penicilin, i když jsme neměli *Penicillium notatum*, ale jen *Penicillium glaucum*. Během náletu jsem běžel do koupelny držet kádinky s kulturami plísní, aby nespadly. Chodili jsme také na hřbitov sbírat kosti, měl jsem doma pomalu celý skelet. Řadu věcí jsem tak uměl už před příchodem univerzitu.

Nakonec jste se ale nestal mikrobiologem, nýbrž lékařem – porodníkem. To byla náhoda?

Po úspěšných přijímacích zkouškách na medicínu jsem šel za Františkem Patočkou, imunologem a starším bratrem filozofa Jana Patočky, ale odmítl mě s tím, že pro práci v mikrobiologickém ústavu potřebuji nejprve složit první rigorózní zkoušku. Pak jsem potkal fyziologa Tomáše Trávníčka, který mi už v prvním ročníku nabídl pozici demonstrátora na fyziologii, i když jsem znal spíše fyziologii rostlin (*dnes se demonstrátorem stávají studenti od druhého ročníku medicíny, kteří úspěšně zvládnou zkoušku z anatomie, pozn. red.*). Později jsem byl volontérem na patologické anatomii v dětské pitevně, kde se pitvali většinou nedonošenci. Přišel tam porodník Vojta a ptal se mě ještě coby studenta, zda nechci jít k nim do Podolí dělat vedoucího fyziologické laboratoře. Učil jsem se tam operovat na zvířatech.

Měl jste možnost věnovat se i výzkumu?

Jistě a myslím, že právě tam jsem učinil svůj největší objev, který mě nasměroval k mé profesi porodníka. Vypracoval jsem rentgenovou metodu pro pozorování pohybů dělohy zvířat. Kočky, psi, hovězí dobytek či prasata nemají jednodílnou hruškovitou dělohu jako ženy, ale dvourohou. Děloha se hýbe a stahuje, což je důležité hlavně při porodu, a záleží na tom, odkud stahy vycházejí – zda z horní, nebo dolní části a z jednoho, nebo druhého rohu. Na podkladu této práce jsem se seznámil s „papežem“ moderního porodnictví Robertem Caldeyro-Barciou z Montevidea, jenž zavedl exaktní fyziologické metody k pozorování srdečních frekvencí plodu nebo právě děložních stahů. Posílal mi pak všechny své práce, i ty nepublikované.

Byl to váš guru?

Ne, na to žil moc daleko. Můj guru byl mikrobiolog Jan Kořínek a jeho kniha *Očima přírodovědce*, která se mi stala vodítkem při zkoumání života a světa pohledem objektivní reality. Také můj učitel porodnictví Mojmir Blekta říkal: „Nemám rád ušlechtilé kecy.“

<blockquote class="rightfloat"> <p>Moje babička byla porodní bába a já se narodil doma. U maminky nastalo poranění, které musel následně řešit chirurg. Babička dělala, co bylo v jejích silách, ale jaké měla doma možnosti?</p> </blockquote>

Neměl by být lékař, a porodník obzvlášť, především empatický a laskavý?

Souhlasím, ale to se nevyklučuje. Já jsem například vypracoval relaxačně-hypnotickou metodu a využíval hypnózu u potrácějících žen, což ode mě vyžadovalo navázat s lidmi kontakt. Když děláte medicínu, jste oproti pacientům ve velké výhodě. Cítíte se dobře, zatímco oni ne, máte odborné znalosti, kdežto oni leckdy vůbec netuší. Jsou na vás odkázáni a vy musíte umět adekvátně reagovat, aby se necítili podvedeni. Racionalita je úzce spojena s lidskostí.

Ale ne každý lékař ji umí projevit.

Jsou mezi nimi rozdíly, ale to i mezi muži a ženami. Uvedu příklad z praxe: u porodu bývají často skupinky mediček a mediků. Narodí se dítě, medičky začnou takovým zvláštním způsobem kvičet, běží k dítěti, sledují, jak je ošetřováno, a k tomu všelijak „áchají“. Stejně tak, když jede po ulici kočárek, všechny ženy se dívají na miminko. Muži jenom někteří. To jsou vrozené reakce, za něž nemůžeme, a je to tak dobře.

Porodnictví jste se věnoval přes půl století. Jaké objevy tento obor nejvíce ovlivnily?

Elektrotechnické přístroje jako kardiokograf (CTG), který umožnil sledovat srdeční akce a pohyb plodu i dělohy, nebo ultrazvuk, díky němuž se rozvinula neskutečně propracovaná diagnostika. Dále pak fertilizace in vitro a rozvoj neonatologie – pamatuji si, jak jsme všichni zírali, když Václav Melichar doslova vyplpal dítě, jež mělo po narození šest set gramů. Do té doby byla hranice přežití dvě a půl kila. Významným krokem vpřed bylo také masové rozšíření epidurální anestezie.

Hypnóza, již jste při porodech praktikoval vy, byla také běžná?

Vůbec ne. Metod je řada a jejich výběr se vždy odvíjí od umu lékaře. Dnes je snaha medicínské postupy co nejvíce demokratizovat – aby všichni uměli všechno, což je samozřejmě dobře. Na druhou stranu současná generace mladých lékařů už třeba vůbec neumí vyšetřovat palpačně, tedy hmatem.

Proč se to dnes neučí?

Ono už často není od koho.

A není to i chyba vaší generace, že jste tyto dovednosti nepředávali dál?

To je těžké, vývoj jde kupředu a práce s technikou je pohodlnější, rychlejší a přesnější. Získáte díky ní mnohem více informací. Ústavní porodnictví se neustále zlepšuje, ale přesto proti němu vystupují dnešní „porodní báby“.

Nebo právě proto. Některým ženám vadí, že se z porodu vytratila intimita, a nejspíše i proto volí „pohodový“ porod doma.

Moje babička byla porodní bába a já se narodil doma. U maminky nastalo poranění, které musel následně řešit chirurg. Babička dělala, co bylo v jejích silách, ale co mohla umět a jaké měla doma možnosti? Z jejích porodních deníků vyplývá, že za celý svůj život udělala dvě stě porodů, a to byla vyhlášená. Lidstvo může přežít bez porodníků, ale při ohromných ztrátách na životech. Sám jsem rodil za všelijakých okolností – v ratejně, ve vlaku. Ale nikdy bych dobrovolně nepřistoupil na plánovaný domácí porod. Nejsem blázen. Ženy, které prosazují domácí porody, se neopírají o medicínu, ale o ideologii. A já jsem proti jakékoli ideologii.

Před měsícem jste obdržel od prezidenta medaili Za zásluhy o stát v oblasti vědy a školství. Co to pro vás znamená?

Lhal bych, kdybych říkal, že je mi to jedno. Byl jsem velmi šťastný a potěšilo mě to. Samozřejmě, pokud bych si měl vybrat, zda dostat ve stáří cenu, anebo vrátit mládí, vybral bych si to druhé. Ale jsem spokojený. Vážím si, že máme v Evropě mír, bojím se, aby neskončil, a přeji si, abychom měli generaci dobře odrozenou, silnou, plně očkovanou a zatíženou jak fyzicky, tak duševně. Na takovém základě pak lze stavět budoucnost.

Prof. MUDr. Antonín Doležal, DrSc. (*1929) od roku 1951 vedl jako student fyziologickou laboratoř v Ústavu péče o matku a dítě v Praze-Podolí. Po promoci v roce 1953 získal na nově otevřeném gynekologicko-porodnickém oddělení v Kladně průpravu v praktickém porodnictví a základní operativě. Od roku 1954 pracoval na II. gynekologicko-porodnické klinice Fakulty všeobecného lékařství UK v Praze. Ve spolupráci s doc. Tittelbachovou založil nový obor antropologie mateřství, sledující somatické změny v průběhu a důsledku těhotenství. Vedle odborných publikací napsal také řadu monografií, mimo jiné historický román o vzniku vědeckého porodnictví za francouzské revoluce. Uspořádal několik historických porodnických výstav v Berlíně, Bruselu, na Univerzitě Karlově i v Národním muzeu. Nyní působí jako emeritní profesor na katedře anatomie a biomechaniky FTVS UK, kde vytvořil publikaci *Kapitoly z dějin klasické anatomie* nebo *Anatomický slovník. Původ a význam anatomické terminologie*.